

Æresord — kapitulasjonene i Sør-Norge

1940.

29.11.47. 21.

Man må formentlig kunne gå ut fra at avisreferatene av vitneprovene i den gjenopptatte sak mot Skancke gir et korrekt uttrykk for det som ble sagt. I så fall har de offiserer som hadde med kapitulasjonen i Nord-Norge i 1940 å gjøre, dengang vært i en for øvrig meget forståelig misforståelse m. h. t. tidspunktet når spørsmålet om offiserenes frigivelse mot æresord oppstod i Sør-Norge.

For den pågående sak er misforståelsen uten betydning, men det tør likevel være av interesse å klarlegge den.

Som den der på 2. divisjons vegne underskrev kapitulasjonen i Rinnan 3/5 og etter innhentet samtykke fra general Hvinden Haug skal jeg få meddele: I kapitulasjonsdokumentet av 3/5 1940 for 2. divisjon, står ikke noe om frigivning av offiserene mot æresord. Derimot forplikter tyskerne seg til å la offiserer, underoffiserer og soldater komme tilbake til sitt virke snarest mulig — men æresord eller noen annen forpliktelse for frigivning nevnes ikke i dokumentet.

Jeg har i dag gjennomgått dokumentene i forbindelse med kapitulasjonene og demobiliseringen i Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Vestlandet, Valdres, Rogaland, Setesdal, Heistadmoen, V. Gausdal. I ingen av dem nevnes frigiving av offiserer mot æresord, bare i dokumentet fra V. Gausdal nevnes frigiving av offiserer og soldater senere når forholdene tillater det.

Det framgår av dette at offiserenes frigiving mot æresord ikke ble diskutert på noen av foran nevnte steder under selve kapitulasjonsforhandlingene og spørsmålet først oppstod noe senere.

Ved tidspunktet for kapitulasjonsforhandlingene i Trondheim var det kjent at enkelte offiserer da alt var frigitt mot æresord. Den misforståelse som under forutsetning av avisreferatens korrekthet har rådet er således både naturlig og forståelig.

Oslo, 28. november 1947.

Johannes Schiøtz.

Bøndene og NS.

Herr redaktør.

Jeg er først nu blitt gjort oppmerksom på en leder i Nationen for 27. oktober som inneholder en kritikk av 3. bind av verket «Krigen», hvor jeg er en av redaktørene. Det gjelder en setning i kapitlet om «Norge under den andre verdenskrigen» om at NS fikk en noe større tilslutning blant bøndene enn hos den øvrige befolkningen.

Uten tvil er dette uttrykk i knappest laget, og hvis det skulle gjelde medlemskap i NS, er det også klart uriktig. Det har imidlertid neppe vært forfatterens mening (han er ikke i landet og det er derfor umulig å konferere med ham), det er vel mer stemningen han har tenkt på.

Det dreier seg her om en vurdering, og det er på det rene at meninger er delte. I en historisk framstilling vil det alltid vrimle av vurderinger som blir mer eller mindre subjektive. Det framgår klart hvem som har skrevet de enkelte avsnittene i verket, og det kan ikke være en redaksjonskomité's oppgave å korrigere den enkelte forfatters vurderinger.

For et slikt aller første verk om krigen (redaksjonen avsluttet høsten 1945) gjelder det naturligvis også at det etter hvert kommer fram stoff som kaster nytt lys over enkelte ting. Om det er tilfelle i dette spørsmål, har jeg ennå ingen begrunnet oppfatning, men leserne vil iallfall vite at et slikt verk ikke i hver detalj kan bringe den endelige og fullstendige sannhet. Og de vil vite at det alltid fins dem som er uenige med en hvilken som helst historisk skribent.

Jeg ønsker imidlertid å understreke én ting som det er mulig at redaksjonen for Nationen har oversett: Det har ganske sikkert ikke vært forfatterens mening å legge en moralsk vurdering på bøndene — det er jo også en meningsløshet å tale om at en stand i samfunnet er mer moralsk høyverdig enn en annen eller omvendt. Hvis den ene reagerer annerledes politisk enn den annen, eller hvis flere mennesker handler sånn og sånn innenfor den ene enn innenfor den annen, så skyldes det selvsagt de ytre omstendigheter. En må også kunne konstatere et sånt forhold uten at det går noe menneskes ære for nær — den gjennomsnittlige moralske standard hos bøndene er nøyaktig den samme som hos arbeidere, lærere eller direktører. Ganske som den er det hos nordmenn, svensker eller finner — at de i en bestemt situasjon handlet forskjellig skyldtes også her de ytre forhold.

Torolf Elster.

114531